

CYCLADIC SEMINAR – ΚΥΚΛΑΔΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ

THE ARCHAEOLOGICAL SOCIETY AT ATHENS, 22 PANEPISTIMIΟΥ STREET
Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 22

Tuesday, 15 December 2015, 7 P.M.

Τρίτη, 15 Δεκεμβρίου 2015, 7 μ.μ.

Professor Wolf-Dietrich Niemeier

Honorary Director of the German Archaeological Institute at Athens

Associate Professor Ourania Kouka

Department of History and Archaeology at the University of Cyprus

Cycladica from Heraion and Miletus

Καθηγητής κ. Wolf-Dietrich Niemeier

Επίτιμος Διευθυντής του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια κα Ουρανία Κουκά

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Cycladica από το Ηραίον και τη Μίλητο

Οργάνωση Σεμιναρίου: **Μαρίζα Μαρθάρη**
The seminar is organized by **Marisa Marthari**

CYCLADIC SEMINAR

Tuesday, 15 December 2015

W.-D. Niemeier & O. Kouka
Cycladica from Heraion and Miletus

Due to their geographical location the Cyclades have constituted the most attractive island landscape of the South-central Aegean for exploration since the Upper Palaeolithic. While environmental limitations discouraged its early occupation, the early exploitation of the Cyclades, firstly in the Neolithic Period for lithic raw materials (obsidian, kaolin, emery) and later, in the Final Neolithic and the Early Bronze Age also for minerals and specific final products (e. g. marble vases and figurines) by visitors in particular from Mainland Greece, is archaeologically well documented.

Excavations conducted since the 1990s on the East Aegean islands and in Western Asia Minor demonstrated contacts of this cultural entity with the Cyclades for the acquisition of Melian obsidian since the mid-7th mill. BC. In this lecture *Cycladica* discovered in recently excavated cultural levels at Heraion on Samos (figs. 1-2) and at Miletus (fig. 3) dating from the late 5th – early 2nd mill. BC will be presented. The new *Cycladica* will be discussed within their context, while the scale and the value of similar finds from East Aegean sites will be taken into consideration in order to define patterns of changing networks of cultural interaction between the Cyclades and the East Aegean throughout the aforementioned millennia.

In Miletus III (the settlement of the Middle Bronze Age) there is a change in the Aegean relations of the settlement: Instead from the Cyclades most of the imported pottery comes from Crete. Although the Cretan pottery forms only ca. 2% of the pottery assemblage, two imported Minoan seals and a sealing of local clay impressed by a Minoan seal form evidence for the presence of Minoan administration. Beside the imports of Crete, few pieces of Cycladic pottery continue to arrive. This counts also for the early Late Bronze Age settlement Miletus IV, which is almost completely 'Minoanized' with a great quantities of Minoan pottery (imported fine ware and locally produced coarse household pottery) a Minoan sanctuary, Minoan wall-paintings, the use of Linear A etc. Among the Cycladic pottery imports a Thera jug with swallow-decoration is outstanding (fig. 4).

ΚΥΚΛΑΔΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ

Τρίτη, 15 Δεκεμβρίου 2015

W.-D. Niemeier & Ουρ. Κουκά **Cycladica από το Ηραίον και τη Μίλητο**

Οι Κυκλάδες αποτέλεσαν, χάρη στη γεωγραφική τους θέση στο νότιο κεντρικό Αιγαίο, ελκυστικό πεδίο εξερεύνησης ήδη από την Ανώτερη Παλαιολιθική περίοδο. Ενώ οι περιβαλλοντικοί περιορισμοί απέτρεψαν την πρώιμη κατοίκηση των Κυκλάδων σε μόνιμη βάση, η πρώιμη εκμετάλλευσή τους, αρχικά κατά τη Νεολιθική περίοδο για την απόκτηση λίθινων πρώτων υλών (οψιανού, καολίνη, σμύριδας), και αργότερα, κατά την Τελική Νεολιθική και την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού, για την απόκτηση και μετάλλων, καθώς και τελικών προϊόντων (π.χ. μαρμάρινων αγγείων και ειδωλίων) από επισκέπτες προερχόμενους κυρίως από την Ηπειρωτική Ελλάδα, έχει τεκμηριωθεί επαρκώς.

Ανασκαφικές έρευνες στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και τη Δυτική Μ. Ασία από τη δεκαετία του 1990 και εξής κατέδειξαν επαφές της πολιτιστικής αυτής ενότητας με τις Κυκλάδες για τον προσπορισμό Μηλιακού οψιανού από τα μέσα της 7^{ης} χιλ. π.Χ. Στην παρούσα ομιλία θα παρουσιαστούν *Cycladica* ευρήματα που βρέθηκαν πρόσφατα σε πολιτιστικούς ορίζοντες του Ηραίου Σάμου (εικ. 1-2) και της Μιλήτου (εικ. 3) και χρονολογούνται από τα τέλη της 5ης – αρχές 2ης χιλ. π.Χ. Τα νέα *Cycladica* ευρήματα θα συζητηθούν αρχικά σε σχέση με το ανασκαφικό τους περιβάλλον. Στη συνέχεια, θα εκτιμηθεί η συχνότητα και η ποιότητα αντίστοιχων ευρημάτων από θέσεις του ανατολικού Αιγαίου με απώτερο στόχο την αναγνώριση του χαρακτήρα των μεταβαλλόμενων δικτύων της πολιτιστικής διαλεκτικής μεταξύ Κυκλάδων και Ανατολικού Αιγαίου κατά τη διάρκεια των χιλιετιών αυτών.

Αλλαγή παρατηρείται όσον αφορά στις Αιγαιακές σχέσεις της Μιλήτου III (του οικισμού δηλαδή της Μέσης Εποχής του Χαλκού): η περισσότερη από την εισηγμένη κεραμεική προέρχεται τώρα από την Κρήτη και όχι από τις Κυκλάδες. Αν και η Κρητική κεραμεική αποτελεί μόνο περίπου το 2% του κεραμεικού συνόλου, δύο εισηγμένες Μινωικές σφραγίδες και ένα σφράγισμα από εντόπιο πηλό σφραγισμένο από Μινωική σφραγίδα αποτελούν στοιχεία για την παρουσία Μινωικής διοίκησης. Εκτός από τις εισαγωγές από την Κρήτη συνεχίζουν να φθάνουν λίγα δείγματα Κυκλαδικής κεραμεικής. Αυτό ισχύει επίσης για τον οικισμό της πρώιμης Υστερης Εποχής του Χαλκού, Μίλητο IV, ο οποίος είναι σχεδόν πλήρως «εκμινωισμένος» με μεγάλες ποσότητες Μινωικής κεραμεικής (εισηγμένα λεπτότεχνα προϊόντα και τοπικά παραγόμενα χονδροειδή οικιακή κεραμεική), ένα Μινωικό ιερό, Μινωικές τοιχογραφίες, χρήση της Γραμμικής Α κ.λπ. Ανάμεσα στις Κυκλαδικές εισαγωγές κεραμεικής ξεχωρίζει μια Θηραϊκή πρόχους με διακόσμηση χελιδονιών (εικ. 4).

Fig. 1. Heraion V. Askos of Early Cycladic III type (by Chr. Papanikolopoulos).

Εικ. 1. Ηραίον V. Ασκός τύπου Πρωτοκυκλαδικής III περιόδου (φωτογραφία Χρ. Παπανικολόπουλου).

Fig. 2. Heraion VI. Middle Cycladic bowl (by Chr. Papanikolopoulos).

Εικ. 2. Ηραίον VI. Φιάλη της Μεσοκυκλαδικής περιόδου (φωτογραφία Χρ. Παπανικολόπουλου).

Fig. 1. Miletus II. Head of an Early Cycladic II marble figurine of Dokathismata type (by W.-D. Niemeier).
Εικ. 1. Μίλητος II. Κεφαλή μαρμάρινου ειδωλίου τύπου Δωκαθισμάτων της Πρωτοκυκλαδικής II περιόδου (φωτογραφία W.-D. Niemeier).

Fig. 1. Miletus IV. Fragments of a Theran Late Cycladic I jug.
Εικ. 1. Μίλητος IV. Θραύσματα Θηραϊκής Υστεροκυκλαδικής I πρόχου.